

Kül-Világ

A NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK FOLYÓIRATA

I. évfolyam 2004/3.

www.kul-vilag.hu

Wagner Péter:

Profil:

Ijád Allávi,

az ideiglenes iraki kormány miniszterelnöke

A jelen szöveg szerzői jogi védelem alatt áll. Kiadja:

<http://alapitvany.kul-vilag.hu>

<http://www.nato-kozpont.hu>

PROFIL

Wagner Péter:

Ijád Allávi, az ideiglenes iraki kormány miniszterelnöke

Ijád Allávi „öreg rókának” számít az iraki politikában, de jóval öregebb, mint azt általában a felületes hírügynökségi jelentések látni engedik. Az ő életét is, hasonlóan napjaink számos iraki vezetőjéhez, az emigráció határozta meg. Személyéről és Iraki Nemzeti Egyetértés (INA)¹ nevű szervezetéről a szerkesztők, hírügynökségek és médiumok – mint valami mantrát – a következő adatokat ismételtetik.

„Egy átlagos élet”

Az új miniszterelnök 59 éves, síita arab családban született, szekuláris pán-arab nézeteket vall. A ideggyógyász végzettségű Allávi az 1970-es években Nagy-Britanniában lett a Huszein-rezim ellenzője, és hosszú csend után 1990-ben bukkant fel, mint az Iraki Nemzeti Egyetértés szervezet társalapítója.

A párt interneten is megtalálható – nagyrészt általánosságokat tartalmazó – alapító okiratából kiderül, hogy a szervezet célja Szaddám Huszein és rendszerének megbuktatása, az ország területi integritásának megőrzése és egy demokratikus Irak felépítése, mindazokkal a jellemzőkkel, amelyek a nyugati világban természetesnek tűnnek, de az arab világban még nem volt rá példa (civil társadalom, hatalmi ágak szétválasztása és önálló működése stb.)²

Hasonlóan a többi emigráns párthoz az Iraki Nemzeti Egyetértés is igazából a pártvezetőt és néhány hozzá kötődő személyt jelentett mindenféle valós, önálló, szervezett tevékenység nélkül. Bár a párt hivatalos weboldala nem említi, a feltételezett tagság definiálásakor az INA-t, mint az elégedetlen és elmenekült iraki katonatisztek és Baasz Párt (szintén elmenekült) tagjainak gyűjtőbázisát említették az újságok.

Szintén az Allávi-életrajzok állandó tartozéka, hogy az INA-t külföldi titkosszolgálatok (a CIA és brit hírszerzőszervezet, MI6) hívták életre, és hogy a politikus életét Szaddám Huszein ügynökei háromszor próbálták meg kioltani. Utolsó alkalommal 1978-ban az iraki titkosszolgálat ügynökei álmában rontottak rá, ám a majd egy évig tartó kórházi kezelésnek köszönhetően ezt a támadást is túlélte. A hírek szerint Allávi később orvosként és üzletemberként tartotta fenn magát, kiváló brit és szaúdi kapcsolatokkal rendelkezve.

Ami a hivatalos életrajzból kimaradt

A 2004. június 28-án hatalmat kapott, jómódú síita arab családból származó miniszterelnök „karrierje” az 1960-as évek elején kezdődött. Rokoni viszonyban lévén Ahmed Csalabival, az amerikai neokonzervatívok legfőbb iraki szövetségesével, jogosan feltételezhető a Bagdadban született Alláviról, hogy mind a monarchia alatt (1958-ig), mind az egymást követő katonai diktatúrák idején a család megőrizte státuszát. Ezt tűnik alátámasztani, hogy Allávi 1962-ben felvételt nyert az ország elitképzőjének számító orvosi egyetemre, ahova még Szaddám Huszein uralkodása idején is csak a legjobbak, legkiváltságosabbak juthattak be. Egy évvel korábban csatlakozott az akkor még belső rivalizálásoktól gyengített, az arab nacionalizmust hirdető Baasz Párthoz.³

Az egyetemi évek elhúzódtak a lelkesnek egyáltalán nem nevezhető Allávi számára, akit 1967-ben, a politikai karrier felé vezető ugródeszkának tekintett, egyetemi diákönkormányzat elnökévé választottak. Egy egykori diáktárs visszaemlékezése alapján Allávi kevés figyelmet szentelt a tanulásnak, helyette inkább „kézifegyverével riogatta a diákokat” és a „lányokat hajkurászta”. Hatalma különösen azután növekedett meg, hogy 1968-ban a Baasz Párt megszerezte a hatalmat Irakban és megkezdte az élet minden területét ellenőrző totalitárius diktatúráját. Az egyetem befejezésére csak 1970-ben került sor, amikor – nem hivatalos információk szerint – végül a párt kiutalt számára egy diplomát.⁴

Dr. Allávi tanulmányait befejezve a WHO (World Health Organization) iraki ösztöndíját elnyerve (kiutalva?) került Nagy-Britanniába közegészségügyet tanulmányozni, ám a szellemi gyarapodás helyett itt is inkább más irányú tevékenységet folytatott. Megérkezését követően az európai (brit) állami ösztöndíjasokat tömörítő Iraki Diákszövetség vezetője lett, és ebbéli minőségében havonta járt a londoni iraki követségre jelentéseket írni és kiutalt fizetését felvenni.⁵

A New Yorker magazin oknyomozó újságírójának, az iraki börtönkínzások ügyét kirobbantó Seymour Hersh-nek egy volt CIA-tiszt úgy nyilatkozott, hogy Allávi tevékenysége sokkal összetettebb volt az 1970-es évek elején. Az rettegett iraki titkosszolgálat, a Mukhabarat fizetett ügynökeként egy olyan csoportnak volt a tagja, amelynek feladata az Európában élő iraki ellenzékiek likvidálása volt.⁶ Nem ismeretes miért, de 1975-ben az együttműködés megszakadt, és akkortól kezdődtek a különböző merényletkísérletek Allávi ellen.

Azok a 90-es évek...

Az második Öböl-háború idején (1990-1991) felpezsdült az iraki emigráció, több száz ellenzéki mozgalom és párt szerveződött. A finanszírozás meglehetősen egyszerűen volt leosztva: a nyugatbarát szervezeteket az amerikai és brit hírszerzők támogatták, a pánarab gondolat híveit (elsősorban szunnita arab politikusok és ex-baaszisták) Szíria és Szaúd-Arábia, míg a sítákat (iszlamistákat) Irán pártfogolta. Allávi ebben a környezetben hozta létre az Iraki Nemzeti Egyetértés szervezetet, amelyet kezdetben egyaránt támogatta Nagy-Britannia és Jordánia.⁷

Az emigráns szervezetek széles palettáján majd egytucatnyi fontosabb párt, szervezet működött, de mindenkinek volt egy vagy több – az azonosítást segítő – „bilétája”, például: szekuláris, iszlamista, Irán (vagy más ország)-barát; nyugati orientáltságú, pánarab, nemzeti-liberális stb. Ebben a „csoportosításokban” az INA a szekuláris, pánarab elveket valló, Szaddám Huszein rezsimjétől elfordult katonatiszteket és pártvezetőket tömörítő szervezetként határozta meg önmagát. Az Iraki Nemzeti Egyetértés 1990-től minden fórumon ezt hangoztatta, minden hírügynökségi jelentés ezzel a két sorral jellemezte a pártot, miközben a párt tagságáról, híveiről sohasem vált nyilvánossá semmilyen további információ.

Allávi és mozgalma 1996-ig kevés lehetőséget kapott erejének bizonyításra, addig ugyanis az Ahmed Csalabi vezette Iraki Nemzeti Kongresszus számított favoritnak Washington szemében. Ekkor bel- és külpolitikai okok miatt a CIA az INA felé fordult, a szervezet anyagi támogatása meglódult (csak arra az évre 6 millió dollárt kaptak), és hozzákezdtek egy katonai puccs megszervezéséhez Irakban. A részben megvalósult terv szerint Ammanból műholdas telefonokat csempészték Irakba, ahol közben katonatiszteket igyekeztek rávenni egy merénylet végrehajtására.

Az iraki diktátor híres titkosszolgálat, a Mukhabarat azonban mindenről időben értesült, a szervezkedőket idejekorán letartóztatták, majd később egy részüket ki is végezték. Az amerikai hírszerzés számára talán az volt a legkínosabb pont, amikor iraki ügynökök a megszerzett telefonokon hívták fel a jordán fővárosban izgatottan várakozó amerikai kémeket, és közölték velük a szomorú hírt.⁸

A kudarc azonban nem szegte kedvét a CIA-nek és a következő évben további 5 millió dollárt adott Allávinak egy rádióadó felállítására. Ekkortól kezdve terjedt el az a nézet az iraki ellenzék köreiből, hogy mivel Iraki Nemzeti Egyetértés elsősorban a katonatisztek és volt

Baasz párttagok gyűjtőpártja, az iraki rendszer ügynökei ebben a szervezetbe szivárogtak be a legnagyobb számban.⁹

Az iraki fiaskót követően nem csökkent Allávi nimbusza, és mindvégig az iraki ellenzéki csoportok legmeghatározóbbnak tartott hatos csoportjának megbecsült tagja maradt (talán ebben szerepet játszott a nyugati titkosszolgálatok „segítsége” is). Amikor az amerikai kongresszus 1998-ban elfogadta az Iraki Felszabadítási Törvényt, az INA is az egyik kedvezményezettje lett a majd a 87 millió dolláros támogatási alapnak. 2002-2003-ban a támadásra készülő amerikai, brit politikusoknak és a hírszerző szerveknek az Ahmed Csalabi vezette Iraki Nemzeti Kongresszus mellett Allávi szervezete biztosította az utóbb hazugságnak bizonyult, tömegpusztító fegyverekre vonatkozó „tények” némelyikét. Patrick Cockburn neves brit újságíró szerint Tony Blair nagy vihart kavart „45-perces” állítása – azaz Szaddám Huszein képes 45 perc alatt tömegpusztító robbanófejjel ellátott ballisztikus rakétát indítani – is egy Allávi által biztosított, menekült katonatiszt kijelentésén alapult.¹⁰

Pozícióharc az Iraki Kormányzótanácsban

Az iraki rezsim bukását követően szinte biztos volt, hogy Allávi és pártja is azok között lesz, akik helyet kapnak a nagy osztozkodásban. A kezdeti tanácstalanság után magára találó amerikai igazgatás előbb létrehozta az Iraki Kormányzótanácsot (IGC), majd az IGC kiválasztotta saját 9 tagú elnökségét. Allávi révén az INA mindkettőben helyet kapott. Amikor 2003. szeptember 1-jén kihirdették a technokratának tartott új iraki kormány névsorát, kiderült a befolyásos emigráns pártok mégis kaptak kulcspozíciókat. Az INA jelöltje Nuri Badran, szunnita arab tábornok lett a belügyminiszter.¹¹

2004 tavaszán még kevesen tartották volna esélyesnek Ijád Allávit a miniszterelnöki posztra. Egyrészt a belpolitikai helyzet olyan képlékeny volt, hogy az amerikai hatóságoknak sem voltak hosszú távú elképzeléseik az iraki rendezést illetően, másrészt a Kormányzótanácsban voltak népszerűbb és Washington által jobban kedvelt politikusok is.

Allávi esélyeinek drasztikus javulását több tényező is befolyásolta. Egyrészt a legmegbízhatóbb Amerika-barát politikus – és potenciális miniszterelnök- vagy államfő-esélyesnek tartott – Ahmed Csalabi május elején hirtelen kiesett szerepéből. Kiderült róla, hogy talán túlságosan is szoros kapcsolatban áll Iránnal, és nyilvánvalóan hamis vagy legalább is bizonyíthatatlan adatokkal „etette” a Bush-kormányzat neokonzervatív tagjait.

Másodrészt az iraki belpolitikai események, Muktada asz-Sadr síta vallási vezető mozgalmának erőszakos, a megszálló erőkkel harcot vállaló konfrontatív politikája felgyorsította a hatalomátadásra vonatkozó amerikai elképzeléseket. Harmadrészt Allávi maga is óriási erőfeszítéseket tett washingtoni összeköttetésein keresztül, hogy meggyőzze a Bush-vezetést személye alkalmasságáról. 2003 októbere és 2004 februárja között 340.000 dollárt fizetett egy ügyvédi irodának és egy New York-i PR-cégnek lobbizásért.¹²

Végül meg kell említeni, hogy a mérsékeltnek számító al-Szisztani nagyajattollah ragaszkodott az ENSZ bevonásához a 2003. június 30-i hatalomátadás megszervezése kapcsán. Bár ideig-óráig úgy tűnt Lahkdar Brahimi különmegbízott megérkezése gyengíteni fogja az emigráns politikusok, így Allávi esélyeit is, ez mégsem következett be. Az ENSZ-diplomata elképzelései szerint ugyanis 2004. június 30-tól szakértői kormány vette volna át a hatalmat a választások megtartásáig.

Paul Bremer kormányzó és Paul Blackwill, Bush elnök különmegbízottja gyors és hatékony alkut kötött a Kormányzótanáccsal Allávi jelölését illetően, aki Brahimi elvárásainak „antitézise” volt. A kész tények elé állított ENSZ-különmegbízottnak nem maradt más lehetősége, mint hogy a diplomácia finom nyelvén, szóvivő útján adja a világ tudtára elégedetlenségét és csalódottságát.¹³

Miért Ijád Allávi lett végül az Egyesült Államok által favorizált személy a miniszterelnöki posztra? Megválasztása mindenképpen belső kompromisszum volt. Kompromisszum az amerikai jelenlét hívei és ellenzői között; kompromisszum a Bush-kormányzat vezető politikusai között. A megválasztott iraki államfőről Gazi Javir-ről úgy tudni, hogy bár tagja volt az IGC-nek, nem tekinthető kifejezetten Amerika-barátnak. Elképzelhető, hogy a végrehajtó hatalmat még kezében tartó Bremer kormányzó olyan alkut ajánlott az iraki vezetőknek, hogy az Ideiglenes Koalíciós Hatóság (CPA) és mögötte az Egyesült Államok kormánya elfogad egy kritikus iraki államfőt cserébe egy számukra kiszámíthatóbbnak, barátságosabbnak tekintett kormányfőért.

Az amerikai vezetésben a neokonzervatívok egyértelműen Csalabit támogatták, aki azonban – a már korábban említett iráni események miatt – vállalhatatlanná vált Washington szemében. Ráadásul a gyorsan népszerűtlenné váló amerikai megszálló hatósággal szinte minden korábbi híve (a Kormányzótanács tagjai) gyors ütemben lazította kapcsolatát, így végül Paul Bremernek nem maradhatott sok választása, ha olyan személyt akart a miniszterelnöki székbe javasolni, aki amerikai nézőpontból viszonylag „megbízhatónak” számított.

Összefoglalás helyett

Még nem tudni Ijád Allávi jó választás volt-e Irak számára. Mint az iraki politikai elit jó része, ő is teljesen kezdő a nagypolitikában, bár nem is olyan messzi hazai példák is azt mutatják számunkra, hogy ebbe a szakmába gyorsan bele lehet tanulni. Rendszerváltó elithez tartozni általában kifizetődő dolog és Allávi már tapasztalt eleget ahhoz, hogy a nagyobb csapdákat elkerülje. Lehetőségeit, jövőbeni lépéseit mindenképpen korlátozni fogja a továbbra is jelen levő, százezres létszámú, megszálló hadsereg, bár napjainkban még kialakulatlanok a két fél közötti együttműködés feltételei és mechanizmusai.

Ijád Allávi egyik első lépéseként bejelentette, hogy az iraki pártok milíciáit felosztatják és/vagy beolvasztják a jövőbeni iraki katonai és félkatonai alakulatokba. Allávi, aki a Kormányzótanácsban a biztonsági kérdésekért felelős bizottság vezetője volt, úgy tűnik mindent meg fog tenni azért, hogy az erőszak monopóliumát mint a szuverenitás egyik fontos elemét visszaszerezze az állam számára. Ugyanakkor kérdéses, hogy az egyes csoportok, milyen feltételekkel lesznek hajlandók betagozódni, különös tekintettel a kurdokra, akik amíg veszélyben látják autonómiaterveiket (amik egyelőre veszélyben is vannak) kizárt, hogy lemondjanak fegyvereikről.

Az irakiak, az „utca embere” meglehetősen szkeptikus mind a kormány, mind Allávi képességét és szándékait illetően. Felmérések szerint választások hiányában az iraki átlagember vagy vallási vezetőt szeretne vezetőnek (bízva annak morális értékrendjében és hatalmában) vagy egy technokrata kormányt.¹⁴ Bagdadban mindenki tisztában van a ténnyel, hogy országuk új, de ideiglenes miniszterelnöke pályafutását a Baasz Pártban kezdte, és emigránsként azt a CIA embereként folytatta. Emigráns politikusként az elmúlt évtizedek alatt a kelleténél talán több kormánnyal és érdekszervezettel került szoros kapcsolatba ahhoz, hogy teljes nyugalommal lehessen az iraki közvélemény az iraki miniszterelnök függetlenségét illetően.

Hogy ez az ív hol és hogyan fog befejeződni, ma még nem lehet látni, ám az biztos, hogy Ijád Allávi elérkezett eddigi politikai pályafutása zenitjére.

Jegyzetek

¹ Al-Wifak vagy Iraqi National Accord (INA). Mivel ezek a rövidítések elsősorban idegen nyelvű anyagokban jelennek meg, ezért a pártok nevét lefordítom magyarra, de rövidítésük megegyezik a köztudatban használt angol név kezdőbetűiből képzett szóval

² Iraqi National Accord http://www.wifaq.com/intro_english.html

³ Allawi: Ex-Baathist exile turned PM, Aljazeera.Net, 2004. május 29.

<http://english.aljazeera.net/NR/exeres/6C99B500-2F8E-4558-9746-C315C59F1978=.htm>

⁴ Dr. Haifa Al-Azawi, Al Arab - Commentary, 2004. február 12. A levelet közli: CASI-analysis digest, Vol 1 #138

⁵ Hasonlóan a kelet-európai országok gyakorlatához, érzékeny külföldi posztokra nem kerülhetett ki bárki. A hűség az árulástól paranoiásan rettegő Baasz Párthoz elengedhetetlen volt, és bizonyos pozíciók esetében kötelező volt a hírszerzőszervekkel való együttműködés az adott iraki kolóniák megfigyelése érdekében.

⁶ Seymour Hersh: Plan B, The New Yorker, 2004. június 28.

⁷ Ebben az időben mintegy 4 millió iraki élt külföldön gazdasági vagy politikai okokból. A Közel-Keleten elsősorban Jordánia és Irán volt a menekültek központja. A nyugati világban az Egyesült Államok és Nagy-Britannia volt az iraki menedékkérők elsődleges célpontja.

⁸ Batiz András – Wagner Péter: Szaddám: Önkényuralom családi vállalkozásban: Alexandra, 2003, p. 257.

⁹ Allawi, Who Battled Hussein, to Lead Iraq After U.S. Handover, Bloomberg.com, 2004. május 31., <http://quote.bloomberg.com/apps/news?pid=10000085&sid=agdsULUSsCdo&refer=europe>

¹⁰ Patrick Cockburn: Exiled Allawi was responsible for 45-minute WMD claim, The Independent, 2004. május 29. http://news.independent.co.uk/world/middle_east/story.jsp?story=526008

¹¹ Wagner Péter: Káosz és a belpolitikai rendezés kérdőjelei a poszt-Szaddám Irakban, Kül-Világ folyóirat, 2004/1, www.kul-vilag.hu pp. 1-22.

¹² Allawi's ascent follows extensive PR campaign, USA Today, 2004. június 6. http://www.usatoday.com/news/world/iraq/2004-06-02-allawi-rise_x.htm

¹³ "This is not the way we expected this to happen, no, but the Iraqis [ie, members of IGC] seem to agree on this name, and if they do, Mr Brahimi is ready to work with him." Ehsan Ahrari: Iyad Allawi: A premier for all reasons, Asia Times Online, 2004. június 2., http://www.atimes.com/atimes/Middle_East/FF02Ak01.html

¹⁴ Who's ruling? Al-Ahram Weekly Online, 2004. június 3-9. <http://weekly.ahram.org.eg/2004/693/re6.htm>